

Vinko Möderndorfer
Brskanja

*Če imaš koga, ki ima poljube zate, lahko preživiš vse.
/Misel iz rokopisa./*

Vinko Möderndorfer: *Brskanja*

11	Božična zgodba
26	Preteklost v škatli
56	Miš
84	Začetek pesmi
109	Končno je crknila
137	Življenje
153	Brskanja
226	Velikonočna zgodba
235	Aljoša Harlamov: <i>Čas v telesu, telo v času</i>

BOŽIČNA ZGODBA

Jaz in moj televizor bova nocoj skuhala božično večerjo. V trgovini kupujem hrano. V teh predprazničnih dneh so trgovine kot čakalnice. Čakaš pred delikateso, čakaš pred tehtnicami, kjer si moraš sam stehtati zelenjavo, čakaš pred blagajno, celo pred policami z vinom čakaš, in pred policami z znižanimi nekoristnimi izdelki. Znižanje, zbiranje pik, pa spet drugo znižanje, maksimalno znižanje, znižanje znižanj, ugodni nakupi ... Ljudje z velikimi, skoraj pohlepni očmi zrejo v steklene vitrine s siri, delikatesami, na police s konzervicami uvoženih paštetek, majonez, francoskih zenfov. Prav nič se ne ženirajo požreti slino, preden naročijo: *Dajte mi še deset* (požiranje sline), *ne, dvajset dekagramov pršuta, tega uvoženega, pa šunkico, tole v poproovem ovoju, pa še ...* (požiranje sline) ... *pa še ...* (požiranje sline) ... *pa še ...* Poleg hrane prodajajo tudi lončke za kavo, žličke, celo gospodinjske pripomočke, pa solnice v barvah nacionalne zastave, z grbom na vrhu, tam, kjer so luknjice, in pralne

praške, ki ne škodijo ali pa celo blagodejno vplivajo na pitno vodo globalnega vodnega sistema. In ljudje tlačijo v svoje nakupovalne vozičke vso prehransko kramo, pri tem se jim tresejo roke kot okorelim zasvojencom. Od vsepovsod je čutiti naglico, vonj pohlepne histerije plava med kupci kot težek, puhteč smrad prešvicanih in zelo nervoznih osebkov. Ženske oddajajo še malo drugačne vonjave. Po hrani, ki so jo pustile na štedilniku na rahlem ognju ali pa v pečici še za dvajset minut, ko so skočile po gorčico, svež kruh, mogoče še po kakšno dobroto, mimogrede pa so v voziček porinile še ducat cunj za brisanje kuhinjskega delovnega pulta. Takšnih cunj ni nikoli dovolj, cunje z značilno podobo globalno ekumenske *kokakole* so ta večer res super posebej znižane. Kajti nocojšnji večer je božični večer.

O! Ti tukaj?!

Zagledam jo. Znanko. Pravzaprav sošolko s faksa. Nekoč srnico, zdaj medvedko. Tudi jaz sem se iz vitkega gamsa spremenil v bajtarskega prašiča, pomislim, ko jo nekaj časa gledam, in ona potem nenadoma začuti moj pogled, kako ji drsi med lopaticami in niže po izrazitem hrbteničnem jarku vse do dveh mesnatih buhteljčkov na obeh straneh, in se obrne in reče: *O! Ti tukaj?!*

Kot vsak dan. Saj sva se že včeraj srečala, odgovorim.

Pa sva se res.

Zdaj v medvedko pretransformirana srna spusti pogled v mojo nakupovalno košarico. *Samo hrenovke?*

Samo to mi še manjka, rečem in malce zardim. Poleg tega sem ravnokar prišel. Imam namen ...

Me prekine: *Pri nas bo spet polna hiša.*

Moja tudi.

Pa ni videt, reče predrznica in hudobno pomigne proti osamljenim hrenovkam.

Ostalo sem že nabavil.

Vas bo veliko?

Levo ustnico dvignem in kar precej naduto priklimam: *Okoli devetdeset.*

Kaj?

Pravzaprav so mi včeraj sporočili, da jih bom za božič dobil sto dvaindvajset, se spomnim pisma, ki sem ga v začetku tedna čisto zares dobil. Lepo, barvno pismo, večdelno, lepo oblikovano, pregledno ...

Zajebavaš?

Sploh ne. Sto dvaindvajset jih bom imel.

Kje to? V službi boste imeli božični večer? me zdaj že zelo nejeverno gleda.

Samo priklimam.

In kdo bo kuhal? še vpraša. V očeh pa ji vidim rahlo zasteklenitev. Pogovor je že ne zanima več. Z obrazom je sicer še obrnjena k meni, tudi v oči me gleda, vendar so možgančki že pri delikatesah, že razmišlja o šunkicah, pršutku, olivah, o različnih sirih, že posluša trgovko, ki za njenim hrbtom streže dolginu srednjih let ...

Jaz.

Kaj?

Jaz bom kuhal.

A! Za vse?

Prikimam in potegnem iz zadnjega žepa listek, kamor sem si ob štirih zjutraj zapisal recept. *V pršut zavijemo bedrca in jih potem pečemo v pečici ...*

Čigav recept? vpraša samo zato, da nekaj vpraša.

Iz tujine. Mislim. Angleški. Danes zjutraj sem ga našel ...

Zelo zlobno se nasmehne. *Moj ponoči tudi gleda Jamieja Oliverja, samo da potem hoče, da mu to jaz skuham.*

Kaj češ, slabo si izbrala, ji vrnem rahlo zlobno. Pa ne preveč. Pravzaprav sem simpatično hudoben. Hudobčkan s prijaznim nasmehom. Hudobec na božični večer.

Veš kaj, reče zelo resno, očitno se ji ne zdim prav nič simpatično hudobčkan, *zelo sem zadovoljna, da nisem s tabo.*

Obmolknem. Skoraj s sramom sklonim glavo. Ne vem, zakaj je nenadoma privlekla na dan najino daljno kratko zvezo. In še na takšen način. Takrat sva bila še srna in gams, zdaj pa sva medvedka in svinja. Pa sem res svinja. Začel sem jaz. Kaj mi je bilo treba reči tisto o slabi izbiri.

Nasmehne se. Očitno vidi, da je bila tudi ona kar precej *majčkeno hudobčkana.*

In boš sam gostil vseh sto dvaindvajset?

Mhm.

Želim ti, da bi ti ratalo. In se obrne nazaj k stekleni vitrini, prepolni paštetek, sirčkov, sočnih rezin kuhanega in pečenega pršuta, skledic črnih in zelenih oliv, pa sira, malo tega, malo onega, malo kozjega in ovčjega, mešanega, francoskega, švicarskega ... Pogoltnem slino, da kar počí, kot bi se odkrhnila skala in padla v presušeno jezero ... Najbrž je slišala, in se je spet obrnila: *Potem ne boš sam?* vpraša in me

pogleda globoko v oči. *Smo se zadnjič pogovarjale, saj veš, sošolke, in smo rekly ...*

Aha, same medvedke na kupu, pomislim.

... da se nam smiliš. Res nimaš sreče ... Mislim, privatno ...

Zakaj pa naj ne bi imel sreče, rečem in naredim grimaso, usta obrnem navzdol, nagubam brado in odkimam. Trudim se, da bi bila grimasa malce smešna, ne užaljena.

Petdeset let imaš, za božični večer boš jedel pa hrenovke. In spet s pogledom omalovažujoče ošvrkne vsebino košarice. Kaj ima proti ubogim hrenovkam? A so hrenovke kaj manj? A so hrenovke krive?

Gospa ... S čim lahko postrežem? se oglasi ženska za pultom, nekoč vidra, zdaj mročica v kasnih srednjih letih. In transformirana srna se spet obrne stran od mene in mojih hrenovk.

Ne bom sam. Obisk dobim, izstrelim v trenutku.

No, koga? Me pa prav zanima, vpraša in se spet zasuka k meni. Pa sem že mislil, da bom imel vsaj tokrat zadnjo besedo in da se ne bo spet obrnila k meni.

Skomignem z rameni. *Kdo pa lahko pride za božič? Prijatelji, najboljši prijatelji. In garantiram ti, da jih imam veliko. Res veliko. Najmanj sto dvajset!*

Ne verjamem, reče, *v življenju ti ni uspelo obdržat nobene punce. Vsi si odgnal. Tudi tiste, ki so te imele zelo rade ...* Na tem mestu obmolkne in me za hip pogleda globoko v oči. Kot da je hotela še nekaj reči, pa se je ugriznila v jezik. Mogoče je mislila nase. Pojma nimam. Tudi če je, se je motila. Lahko da me je imela *zelo rada*, jaz je pa nisem imel. In za

Ljubezen sta vedno potrebna dva. Ni dovolj, da ljubi samo eden, sem sam pri sebi zamodroval, kot se za božični večer spodobi.

Veš, zakaj sem te imela takrat rada? čez čas vpraša bivša srna in si takoj sama odgovori: *Ker si bil še kar zabaven.* Potem se obrne k prodajalki za pultom, ki je že precej nervozna. *Štirideset dekagramov kuhanega pršuta ... Ne* (požre slino), *kar petdeset, prosim.*

Doma. Bedrca položim na pult v kuhinji. Zraven še rezine pršuta, pa gorčico in kislo smetano ... Vse kupljeno za božični večer, za prijazno, prijetno božično večerjico. Grem v dnevno sobo. Prižgem televizor. Prvi gostje so takoj tu. Trije kuharji. Dva slaščičarja in ena prelepa manekenka, ki vmešava angleški puding.

Kaj bova, dragi moj televizor?

Medtem ko kuhaš, bi nama prijala glasba.

Imava glasbenike tudi na obisku? vprašam in zgrabim daljinca.

Imava šestintrideset gostov, mi odgovori in mi jih predstavlja. *Narodnjaki vseh vrst, rockerji, tudi vseh vrst, klasika, opera ...*

Dajva opero! *Opera se prilega kasnemu božičnemu popoldnevu,* odgovorim in se spet odpravim v kuhinjo. Zmračilo se je, zato prižgem luč. Rumena svetloba zaplava po prostoru. Tudi svetloba je drugačna, božična, in tudi stol in miza, pa štedilnik, vse je božično, na poseben način poudarjeno, toplo in domače, rumenkasto, tudi moja roka, ki seže v

predal, kjer imam shranjen odpiráč, je rumene, toplo domačijske barve. In rumeno se zlije v kozarec. Božično. Prav posebno. Enkrat v letu. In zdrsne po grlu in se takoj spet natoči, medtem ko se iz sobe sliši operne goste, ki prepevajo, da jim žile na vratu izstopajo, prav tako božično, napete žile in drobni pljunkki, ki frčijo med njo in njim v ljubezenskem duetu.

Kaj, ko bi kaj drugega, rečem in vstopim v sobo s sto dvaindvajsetimi gosti.

Kaj drugega?

Kaj pa imava?

Imava filme. Božične.

O, super! rečem in se počim v naslonjač. *In koliko jih imava?*

Skupaj dvaindvajset.

Pa dajva po vrsti! Naj vsak pokaže, kakšen film ima.

Daljna dežela. Amerika. Veliko mesto. Dva, ki se iščeta. In se najdevata. In se najdeta. In je božični večer. *Dolgčas. Kaj drugega.*

Dva, ki sta nesrečna in se razideta in imata vsak drugega, novega, lepšega, ampak sreče ni. Spet sta nesrečna. In se najdeta. Spet. In sta srečna in gresta na božično večerjo.

A ne boš bedrc pekel? me vpraša.

Bom, ja, bom, priklimam, *ti pa medtem nagovori kakšnega gosta, da nama kaj pokaže.*

Prav. Tale na kanalu sedeminsedemdeset je super. Obvlada borilne veščine. Poglej, vse krvavo.

A si nor! *Danes je vendar dan nenasilja, dan rojstva!*

Kaj pa, če nama tale na dvainštiridesetki pove, kaj se dogaja po svetu.

Prav. Naj pove, če sva ga že povabila. Jaz grem bedresca v pršut ovijati.

In grem. In si natočim spet. Za zalet, za večjo delovno vnemo. In zagrabim prvo bedrce, medtem ko tisti na dvainštiridesetki pripoveduje, kaj se dogaja po svetu, v mestu, v sosednji ulici.

Ljudje se veselijo, se objemajo, režejo glave drug drugemu, potem jim zdrsrne na krvi in popadajo drug drugemu v objeme, besede cvetijo in oklepniki vozijo, vreme bo odlično s padavinami, ledom v srcih in zastavami na pročeljih ...

Odprem novo stekleničko. Poči z radostnim pokom žlahadne rumenine, ki se klok klok klok igrivo stoči v kozarec in božični prstan drobnih mehurčkov okraši rob gladine. Potem pa klok klok klok po grlu do trebuha, kjer se pridruži zibajoči se gladini židke tekočine: delci jutranjega kruha in na oko pečenega jajčka, pa še bela kava čez ... in vse to žlobudra in se zgošča v brbotajočo kašico. Tako prijetno. Tako božično. In nagnem. In nagnem in se vrnem k svojim sto dvaindvajsetim gostom in sem njihov gost.

Si že oblekel bedrca?

Ne do konca. Bom potem. Se ne mudi. Najini gostje ne jejo, ne pijejo in ne kakajo. Kaj imava še?

Imava šport. Približno dvajset gostov. Pa narava. Tudi dvajset. Divje živali.

A! se razveselim. A so tudi medvedke? In se spomnim na srno, ki se je spremenila v debelorito medvedko. In na

gamsa, ki mu zdaj klokota v prašičjem vampu. In vidim leva in levinjo, kako občujeta, in zvem, da je lev hujši od zajca, bolj hiter, bolj vzdržljiv ljubimec. Ko se naveličam gledati leva v njegovo migajočo zadnjico, začnem božično komunicirati z vsem, in to kar po vrsti. Šport, bolj hud šport, najbolj hud šport, z nogami in rokami in zobmi, film, kjer se razhajajo in združujejo, poročila, vreme, ki je, ki bo, ki je bilo, policija, ki išče, ki najde, kuhanje v petnajstih minutah brez priprave, kuhanje in pečenje za božič, za slavnost, tenis, dvojice, trojice, desetice, žrebanje, ljubljenje, deset kanalov, ritke, lulčki, joškice, malo prezgodaj, mojim gostom je nerodno, kasneje, kasneje, glasba, opera, balet, nogice v baletnih čeveljčkih, kurja bedrca, ki čakajo v kuhinji, da jih oblečem v pršutne štrumpantelčke, v nogavičko, kultura, bla bla bla ...

Nisi zadovoljen? me vpraša. Nisi zadovoljen s sto dvaindvajsetimi? Posebna ponudba. Božična. Za isto ceno.

Nisi ti kriv, prijatelj, mu odgovorim, drag si bil in velik si čez celo steno in nisi kriv, da mi nič ni všeč. Tudi sam si nisem več všeč. Gams, ki se je spremenil v žabo, v prašiča, v svinjo bradavičarko, ki praznuje božič, čeprav vanj ne verjame ... Nisi ti kriv, ti si vrhunski, barvni, ultra HD, pameten, kot da imaš maturo, čeprav si samo čisto navaden televizor s sto dvaindvajsetimi programi.

Pijan si.

Sem. Ampak če mi to še enkrat rečeš, te bom ugasnil.

Milost!

Odprem novo stekleničko. Naredi *poooooook!* Čudovit je zvok zamaška na poti odmašenja! je rekel pesnik ... Kateri

že ... Že eden od nacionalno najpomembnejših ... Vedno več jih je ... Najpomembnejših ... In nacionalnih. In nagem.

Klok klok klok.

Polijem se. Krepko. Po srajci in še niže, po hlačah, vse do kolen, kot da sem se poscal. Grem v spalnico. Preobleči se, urediti se, zbrati se, praznovati najbolj svečani večer nekega predzgodovinskega rojstva.

Zdravo! me pozdravi. Glas. Tuj glas tujca v moji spalnici. Vlomilec? pomislim prvi hip. Morilec? Manijak? Nepovabljen gost. Potem ga prepoznam in si oddahnem.

Kaj pa ti tu?!

Sedi na robu postelje. Dolga bela toga. Noge skupaj, roke spokojno položene na kolena, dolgi mastni lasje mu padajo do ramen ... Počasi dvigne glavo, s čela si odpihnje pramen las in me tako milo pogleda, da me stisne pri srcu. *Zelo sem srečen, ker si vesel mojega obiska.*

Mislil sem, da me boš letos pustil pri miru.

Najina srečanja so vendar že tradicionalna, reče.

Ja, vsako leto se prikažeš, prikimam in se sploh ne trudim biti prijazen. Prav je imela moja babica, ko je rekla: Če ga boš enkrat pustil blizu, ti bo naslednjič zlezel v posteljo. In evo, že sediš na moji postelji, prihodnje leto boš že pod kovtrom, predvidevam.

Glavo vrže nazaj in se zasmeji. Belina zob zasveti po sobi. *Kaj imaš fluorescentno protezo? zaduhovičim.* In on se še bolj smeji. Potem se pomiri, spet njegove roke romajo na kolena, in reče: *Duhovita, tvoja babica. Prav lepo bi jo bilo spoznati.*

Nemogoče. Je že umrla.

To ni problem. Imaš kakšno fotko?

Ateistka je bila. Zaprisežena. In svarila me je pred tabo.

Spet skloni glavo in lasje mu padejo čez lice.

Ne bi prišel, če me ne bi povabil.

Nisem te povabil.

Si. Lansko leto. Si pozabil?

Sedem na drugi konec postelje. Daleč stran od njega. Ni mi prijetno. Dva moška na postelji. Sicer vsak na drugem koncu, pa vendar na isti postelji. Prikimam: *Ja, se spomnim. Leto osorej, sem rekel. Ampak povabilo je bilo vljudnostno. Rekel sem: pa pridi še kaj. Nisem mislil resno.*

Osamljen si bil in si me poklical.

Pijan sem bil.

Kot letos?

Prikimam. Samo prikimam, ne odgovorim. Ne rečem: ja, osamljen sem bil, osamljen sem. Kaj ga briga! Kdo sploh je on, da se vtika v vse! Biti sam ni sramota. To je svobodna volja. Lepo je biti sam. Jeza v meni raste. Jeza kot maska resnice. Kadar smo razkrinkani, postanemo jezni. Se branimo z jezo. Rečem: *Danes je dan tvojega rojstva, moral bi priti na obisk kot dojenček, ne pa kot ... kot ... kot ...*

Triintridesetletnik, mi pomaga najti besedo.

Ja, skoraj kriknem. Za veliko noč bi lahko prišel v tej obliki. Bi bilo bolj logično.

Nisem prepričan, če bi bil zadovoljen, ko bi na svoji postelji zagledal polulanega dojenčka, odvrne in se ironično nasmehne.